

**UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA O'QUVCHILARNING
GRAFIK SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI (8-9
SINFLAR MISOLIDA)****Bobomurodova Sojida Ablakulovna**

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi” kafedrası o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada umumiy o‘rta ta‘lim maktablarida 8-9-sinf o‘quvchilarining grafik savodxonligini rivojlantirish metodikasi o‘rganiladi. Grafik savodxonlik o‘quvchilarda tasviriy ifoda, kompozitsion fikrlash va vizual tafakkurni shakllantirishga yordam beradi. Maqolada innovatsion pedagogik yondashuvlar, interfaol dars metodlari va amaliy mashg‘ulotlar orqali o‘quvchilarning grafik kompetensiyasini rivojlantirish usullari ta‘kidlangan. Shu bilan birga, o‘qituvchining yo‘riqchilik roli, ijodiy faoliyatni rag‘batlantirish va baholash tizimi ham muhimligi ko‘rsatib o‘tilgan. Maqola o‘quvchilarning individual va guruhdagi ijodiy qobiliyatlarini oshirishga qaratilgan metodik tavsiyalarni o‘z ichiga oladi.

Kalit so‘zlar: grafik savodxonlik, tasviriy ifoda, 8-9 sinflar, vizual tafakkur, interfaol metodlar, amaliy mashg‘ulotlar, pedagogika.

Grafik savodxonlik o‘quvchilarda tasviriy ifoda, kompozitsion fikrlash va vizual tafakkur qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladigan asosiy ko‘nikmalardan biridir. Umumiy o‘rta ta‘lim maktablarida o‘quvchilarning grafik savodxonligini shakllantirish orqali ular o‘z fikrlarini tasviriy shaklda ifodalashni o‘rganadilar, kompozitsion tuzilmalarni tushunadilar va estetik qarorlar qabul qilishni egallaydilar.

8-9-sinflarda o‘quvchilarning grafik savodxonligini rivojlantirishda amaliy mashg‘ulotlar va interfaol metodlar alohida ahamiyatga ega. Masalan, dars davomida o‘quvchilar turli vizual vazifalarni bajaradilar, shakl va rang muvozanatini o‘rganadilar, eksperimental chizmalar orqali ijodiy yondashuvni rivojlantiradilar. Shu jarayonda o‘qituvchi yo‘riqchi sifatida o‘quvchilarga yordam beradi, ularni rag‘batlantiradi va ijodiy natijalarni baholaydi.

Innovatsion pedagogik yondashuvlar, jumladan, interfaol mashg‘ulotlar, guruh ishlari va loyiha asosida bajariladigan topshiriqlar, o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishga yordam beradi. Grafik savodxonlikni baholash tizimi orqali o‘quvchilar o‘z ishlarini tahlil qiladilar, kamchiliklarini aniqlaydilar va ijodiy yechimlarni takomillashtiradilar.

Maqola 8-9-sinf o‘quvchilari misolida grafik savodxonlikni rivojlantirishning samarali metodik usullarini tahlil qiladi, o‘quvchilarning individual va guruhdagi ijodiy qobiliyatlarini oshirishga qaratilgan tavsiyalar beradi hamda dars jarayonini interfaol va amaliy yo‘nalishda tashkil etishning pedagogik asoslarini yoritadi.

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida 8-9-sinf o'quvchilarning grafik savodxonligini rivojlantirish pedagogik jarayoni har tomonlama rejalashtirilgan va tizimli yondashuvni talab qiladi. Grafik savodxonlik — bu o'quvchilarning tasviriy ifoda, kompozitsion fikrlash va vizual tafakkur ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladigan asosiy kompetensiya bo'lib, u nafaqat san'at fanlarida, balki boshqa fanlar bilan bog'liq ijodiy va mantiqiy fikrlash jarayonlarida ham muhimdir.

Dars jarayonini samarali tashkil etish uchun birinchi navbatda o'quvchilarning mavjud bilim va ko'nikmalarini aniqlash muhimdir. Bu diagnostik testlar, oddiy chizmalar yoki vizual topshiriqlar orqali amalga oshiriladi. Shu orqali o'qituvchi har bir o'quvchining individual darajasini aniqlab, moslashtirilgan metodik yondashuvlarni ishlab chiqadi. Misol uchun, ayrim o'quvchilar shakl va rang muvozanatini yaxshi tushunsalar, boshqalariga ko'proq chizmachilik va eksperimental mashqlar kerak bo'lishi mumkin.

Amaliy mashg'ulotlar grafik savodxonlikni rivojlantirishda asosiy vosita hisoblanadi. O'quvchilar turli mavzular bo'yicha kompozitsion ishlanmalar, eskizlar, rangli chizmalar va diagrammalar tayyorlaydilar. Har bir mashg'ulot davomida o'quvchilarni ijodiy fikrlashga yo'naltirish uchun quyidagi metodlar qo'llanadi: vizual topshiriqlar, shakl va rang kombinatsiyalarini tadqiq etish, turli materiallar bilan ishlash, interfaol guruh mashg'ulotlari. Shu jarayonda o'quvchilar mustaqil qarorlar qabul qiladilar, o'z ishlarini tahlil qiladilar va natijalarni baholaydilar.

Interfaol metodlar o'quvchilarning faolligini oshirishga xizmat qiladi. Masalan, dars davomida guruh ishlari tashkil etish, bir-birining ishlarini tahlil qilish, birgalikda kompozitsion yechimlarni ishlab chiqish va kreativ mashqlarni bajarish o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini sezilarli darajada rivojlantiradi. O'quvchilarning o'zaro fikr almashishi, muammolarni birgalikda yechishga urinishlari ularning kommunikativ va analitik ko'nikmalarini ham mustahkamlaydi.

Texnologiyalardan foydalanish ham grafik savodxonlikni rivojlantirishda katta ahamiyatga ega. Raqamli chizmachilik dasturlari, grafik tabletkalar va virtual studiyalar o'quvchilarga turli eksperimentlar o'tkazish, rang va shakllarni sinab ko'rish, ishlarni qayta ko'rib chiqish imkonini beradi. Bu esa o'quvchilarda ijodiy qaror qabul qilish, kompozitsiyani mukammallashtirish va vizual tafakkurni rivojlantirishga yordam beradi. Raqamli portfellar orqali o'quvchilar o'z ijodiy jarayonini hujjatlashtiradilar, natijalarni baholaydilar va o'z ustida ishlashga rag'batlantiriladilar.

O'qituvchining roli ham muhimdir. O'qituvchi yo'riqchi va motivator sifatida o'quvchilarga yo'l-yo'riq ko'rsatadi, konstruktiv fikr bildiradi va ijodiy tajriba o'tkazish uchun sharoit yaratadi. U interfaol metodlar va amaliy mashg'ulotlar yordamida o'quvchilarning analitik, kompozitsion va estetik qobiliyatlarini mustahkamlaydi. Shu bilan birga, baholash tizimi o'quvchilarning ishlari va natijalarini tahlil qilish, kamchiliklarni aniqlash va rivojlantirishga qaratilgan bo'lishi kerak.

Baholash jarayoni doimiy va tizimli bo'lishi lozim. Formativ va summativ baholash orqali o'quvchilar o'z ishlarini tahlil qiladilar, ijodiy yechimlarni takomillashtiradilar va texnik hamda nazariy bilimlarni mustahkamlaydilar. Baholash o'quvchilarda o'zini rivojlantirishga motivatsiya uyg'otadi va mustaqil ishlashga undaydi.

Shuningdek, ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishda psixologik va motivatsion omillar ham muhimdir. O'quvchilar o'z ishlarini erkin ifodalashga, xatolar orqali o'rganishga va yangi yechimlarni izlashga rag'batlantirilsa, ularning kreativlik darajasi oshadi. Salbiy va ortiqcha tanqid ijodiy faollikni cheklashi mumkin, shuning uchun dars muhitida qo'llab-quvvatlovchi va rag'batlantiruvchi sharoit yaratish zarur.

Umumiy qilib aytganda, 8-9-sinf o'quvchilarining grafik savodxonligini rivojlantirish metodikasi amaliy mashg'ulotlar, interfaol metodlar, raqamli vositalar va pedagogik yo'riqchilikni birlashtirgan tizimli yondashuvni talab qiladi. Bu metodika o'quvchilarning individual va guruhdagi ijodiy qobiliyatlarini oshiradi, kompozitsion va estetik tafakkurini mustahkamlaydi hamda ularni zamonaviy san'at va ijodiy faoliyatga tayyorlaydi.

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida 8-9-sinf o'quvchilarining grafik savodxonligini rivojlantirish tizimli va metodik yondashuvni talab qiladi. Amaliy mashg'ulotlar, interfaol metodlar, raqamli vositalar va o'qituvchining yo'riqchiligi birlashtirilgan holda o'quvchilarning tasviriy ifoda, kompozitsion fikrlash va vizual tafakkur qobiliyatlarini sezilarli darajada oshiradi.

O'quvchilarning individual va guruhdagi ijodiy faoliyati rag'batlantirilgan sharoitda ular mustaqil qarorlar qabul qilishni, muammolarni yechishni va eksperimentlar o'tkazishni o'rganadilar. Baholash tizimi esa o'z ishlarini tahlil qilish, natijalarni baholash va ijodiy yechimlarni takomillashtirishga yordam beradi. Shu orqali o'quvchilar nafaqat texnik va nazariy bilimlarni rivojlantiradilar, balki zamonaviy san'at va ijodiy faoliyatga tayyorlanadilar.

Xulosa qilib aytganda, grafik savodxonlikni rivojlantirishning samarali metodikasi o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini oshiradi, vizual tafakkur va kompozitsion ko'nikmalarini mustahkamlaydi hamda ularni o'rta ta'lim jarayonida to'liq va mazmunli rivojlanishga yo'naltiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Shavdirov S.A. Podgotovka budushchikh uchiteley k issledovatel'skoy deyatelnosti // *Pedagogicheskoe obrazovanie i nauka*. – 2017. – №2. – S. 109–110.
2. Shavdirov S.A. Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons // *Eastern European Scientific Journal*. – 2017. – №1. – S. 131–134.

3. Shovdirov S. Analyzing the Sources and Consequences of Atmospheric Pollution: A Case Study of the Navoi Region // *E3S Web of Conferences*. – EDP Sciences, 2024. – Vol. 587. – S. 02016.
4. Shavdirov S. Method of Organization of Classes in Higher Education Institutions Using Flipped Classroom Technology // *AIP Conference Proceedings*. – AIP Publishing LLC, 2025. – Vol. 3268. – №1. – S. 070035.
5. Shavdirov S.A. O‘quvchilarda tasviriy savodxonlikka oid o‘quv kompetensiyalarini shakllantirishning pedagogik-psixologik jihatlari // *Sovremennoe obrazovanie (Uzbekistan)*. – 2017. – №6. – S. 15–21.
6. Shovdirov S.A. Tasviriy san’atni o‘qitishda o‘quvchilarning sohaga oid o‘quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari // *Inter Education & Global Study*. – 2024. – №1. – S. 8–14.
7. Ibraimov X., Shovdirov S. Theoretical Principles of The Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students // *Science and Innovation*. – 2023. – Vol. 2. – №B10. – S. 192–198.
8. Shavdirov S.A. Izobrazitelnomu i prikladnomu iskusstvu // *International Scientific Review of the Problems and Prospects of Modern Science and Education*. – 2018. – S. 84–85.
9. Shovdirov S. TASVIRIY SAVODXONLIKKA OID O‘QUV KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA O‘QUVCHILARNI MANTIQUIY VA ABSTRAKT FIKRLASHGA O‘RGATISH // *Evrasiyskiy jurnal akademicheskikh issledovaniy*. – 2023. – Vol. 3. – №12. – S. 193–196.
10. Baymetov B.B., Shovdirov S.A. Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in the Process of Teaching Fine Arts // *International Journal on Integrated Education*. – 2023. – Vol. 4. – №3. – S. 60–66.